

Zoltán András: Oláh Miklós Athila c. munkájának 16. századi lengyel és fehérorosz fordítása

Dimensiones Culturales et Urbanales Regni Hungariae 6., Nyiregyháza, 2004. 554 p.

Oláh Miklós (Nicolaus Olahus 1493–1568) II. Lajos, majd az özvegy Mária királyné titkára, magyar humanista, később esztergomi érsek Németalföldön írta *Athila* című, a hun történetet humanista szellemben feldolgozó latin nyelvű művét, melyet a szerző halálának évében Zsámboky János (Johannes Sambucus) adott ki először. Kiváló filológusok egész sora (Brückner, Veszelovszkij, Krzyzanowski, Graciotti és mások) szentelt többkevesebb figyelmet e mű kelet-európai vonatkozásainak; a magyar polonisztika Zoltán András előtt még nem méltatta figyelemre azt a körülményt, hogy ez a legkorábbi – igaz latin nyelvű – prózai mű, melyet magyar szerzőtől lefordítottak lengyelre. Az ófehérorosz első kiadás A. N. Veszelovszkij nevéhez fűződik (1888), és a későbbi kiadások is ezen alapulnak. Száz évvel Veszelovszkij után újra kiadta a művet az ukrán V. L. Mykutas' (1988). Az ukrán filológusok közül V. N. Petc javasolta először, hogy az *Athila* poznani kiadásban szereplő fordítását sorolják az ukrán irodalom emlékei közé, miközben elismerte ugyan, hogy fehérorosz nyelvemlékről van szó, de – mint mondta – a keletkezés idején még nem volt külön ukrán és fehérorosz irodalom, ill. irodalmi nyelv. A kérdésről hasonlóan vélekedik az újabb ukrán irodalomtörténeti kutatás is (Derkač, Ochrimenko).

Ezt követően a szerző (aki a témáról habilitációs előadást tartott az ELTE Bölcsészettudományi Karán) tanulmányozza a latin és lengyel szöveg egymáshoz való viszonyát, levonva a rekonstrukció tanulságait, majd a fehérorosz és a lengyel szöveg egybevetésének tanulságait, az eltérések jellegét, a szó- és szólástörténeti adatokat, a magyar névanyag tanulságait, az átírás torzításait stb. Ezt követi a szövegek közzététele és a rövidítések jegyzéke, végül egy orosz nyelvű összefoglaló.

Oláh Miklós műve (ill. annak egyes részei) bekerültek M. Strykowski krónikájába is (1582), melyet aztán ismételtelen lefordítottak fehéroroszcra, majd nagyorosz egyházi szlávra. Mint ismeretes, Oláh Miklós műve névtelenül terjedt el a térségben, ezért számos filológiai probléma merül fel vele kapcsolatban, melyek azonban megnyugtatóan tisztázhatók.

Zoltán András kiváló kutatói teljesítményt végzett e problémák tisztázásakor, egyúttal egy hungarológiai szempontból is fontos kérdést, a magyar történelem európai recepciójának témáját is tárgyalva lengyel–fehérorosz–ukrán–orosz kontextusban. Mint Udvari István professzor a kötet előszavában írja:

„Zoltán András kiforrott módszerrel, biztos kézzel vezeti az olvasót, eredményei hitelesek, meggyőzőek, melyek jelentős hozzájárulást jelentenek a hungarozslavisztikai kutatásokhoz”.

Wernke Géza